

Izložba u Karlovcu

Kako je zapravo radio prvi hrvatski akademski slikar kojem se ovih dana obilježava 200 godina od rođenja

Tajne Karasova umijeća otkrivene nakon 170 godina

Infracrvene zrake ispod sloja boje pokazale prve verzije slika

PATRICIA KIŠ TERBOVC

Vjekoslav Karas, prvi hrvatski školovani slikar, rano je okončao svoj život u rijeci Korani, zbog nesretne ljubavi, nerazumijevanja okoline i neimaštine. Bilo mu je tek trideset sedam godina. Brojna djela koja je naslikao poznata su samo po naslovima, spomenuta u njegovom dopisivanju sa suvremenicima.

Njegov mecena, pukovnik Kossen, još ga je 1841. godine u pismu upozorio da bi trebao potpisivati djela, no ovaj ga umjetnik nije poslušao. Sve su to razlozi zbog kojih je za njim ostalo sa sigurnošću mu atribuiranih niti dvadesetak djela, preciznije njih četrnaest, pa je svako novo otkriće vezano uz ovog umjetnika velika vijest.

Najnovije se odnosi na poznatu umjetnikovu sliku, po dimenzijama najmonumentalniju, "Majka izlaže Mojsija na obalu rijeke Nil". Naime, restauratorskim je zahvatima otkriveno kako je slika potpuno drugačije izgledala, nego što izgleda danas. Riječima restauratora: "Duboki krajolik s rijekom i građevinama u pozadini prizora pružao se cijelom gornjom površinom platna, a na-

knadno je dodan slikani okvir s dva starozavjetna prizora u gornjim kutovima slike."

Značajna je razlika otkrivena i na liku Mojsijeve sestre koja je bila prikazana glave blago spuštene ulijevo, položene na dlan desne ruke, kažu restauratori. "Raspuštena kosa slobodno joj pada niz leđa, a bogati nabori haljine stegnuti su u struku i prekriveni velom. Iza ženskih likova izvorno nije postojalo bujno raslinje te možemo pretpostaviti da je ono dodano istovremeno kad i slikani okvir. Manji pomak u crtežu uočava se i na poklopcu Mojsijeve košare."

Devet slika u muzeju

Sliku su, inače, pokušali prodati u Karlovcu, na lutriji, što je tada bio uobičajen način, kako bi umjetnik mogao nastaviti školovanje u Rimu. No nije prodana na prvoj lutriji. Sliku je potom kupila karlovačka čitaonica.

Prošlo je točno dvije stotine godina od rođenja Vjekoslava Karasa i tom prigodom u Galeriji koja nosi umjetnikovo ime u Karlovcu, na izložbi koja se danas otvara, nude nova otkrića vezana uz ovog umjetnika, među kojima je i spomenuto.

Kustosice su izložbe Antonija Škrtić iz Gradskog muzeja Karlovac

i viša konzervatorica, povjesničarka umjetnosti Nena Meter Kiseljak, a naziv je izložbe "Karas pod upitnikom". Gradski muzej Karlovac posjeduje čak devet Karasovih slika od kojih je šest konzervatorsko-laboratorijski istraženo u Hrvatskom restauratorskom zavodu u Zagrebu. Izložbom se predstavljaju rezulta-

Najpoznatija Karasova slika, "Rimljanka s mandolinom", također će se moći vidjeti na izložbi u Karlovcu

ti do sada provedenih istraživanja, na kojima su, kako navode autorice izložbe, prikupljeni brojni podaci, a najatraktivnije je upravo otkriće podslika na slici "Majka izlaže Mojsija na obalu rijeke Nil".

Otkriće o drugačijem slikanju jedne od njegovih najpoznatijih slika, zasigurno će pridonijeti novom pogledu na ovog umjetnika. U proučavanju slike korištene su, među ostalim, fotografska tehnika infracrvene reflektografije (ICR), u kojoj je zbog prodiranja infracrvenog zračenja kroz slikane slojeve omogućeno promatranje pripremljenih slika i skica izvedenih u ugljenu i grafitu, ispod slojeva boje.

Kako se dalje pokazalo, plavu je boju, koju je često koristio, Karas gradio ultramarinom pronađenom na svim istraživanim slikama izuzev slike "Majka izlaže Mojsija na obalu rijeke Nil", na kojoj je korištena kobaltna plava. Kako navode autorice izložbe, ovaj je umjetnik "koristio i pigmente koji su u njegovo vrijeme bili novi na tržištu, što upućuje na mogućnost dobre opskrbe slikarskim materijalom, kako tradicionalnim, tako i recentnim".

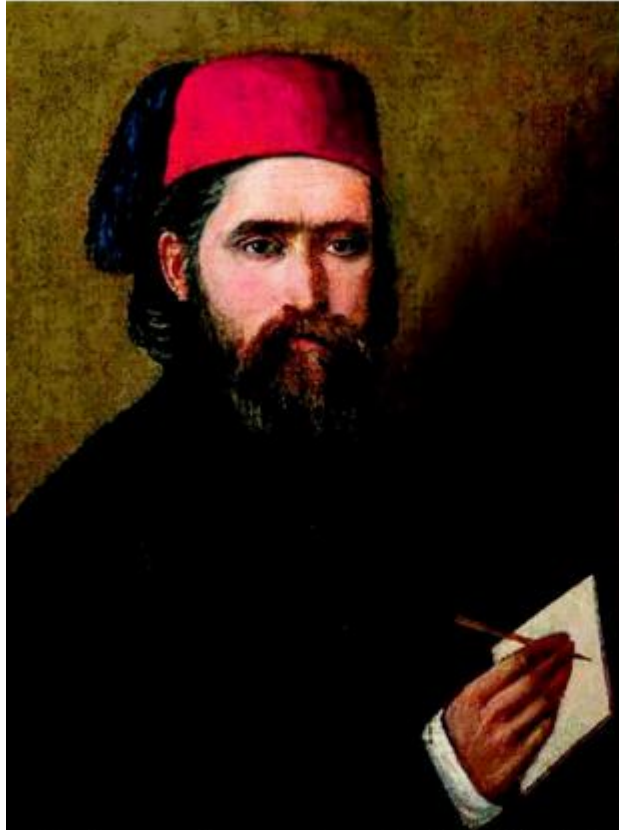
Novac je vjerojatno dobio od mecena, jer je sam bio poprilično siromašan.

Izlaže se, potom, i "Portret gđe Karas", koji je, podsjetimo, na aukciji otkupljen za Gradski muzej Karlovac, za 200 tisuća kuna na jednoj aukciji početkom dvijetisućitih. Restauratorskim se radovima bavilo dodatno i jedinim do sada poznatim Karasovim postojećim potpisom, a koji je na ovoj slici.

Autorice izložbe navode da "prema obiteljskoj predaji, slika nije nikad izlazila iz kruga obitelji Karas te predstavlja 'bogatiju Karasovicu' koja je pomagala siromašnoga rođaka slikara, no točan identitet ove osobe još nije poznat". Na izložbi je i slika "Madona s Djetetom koje spava" koju je naslikao sa samo sedamnaest godina, netom prije no što je krenuo na školovanje u Italiju. Suvremenicima je spomenuto platno bilo dokaz o Karasovu talentu.

Zastor HNK

Izlažu i dva Karasova antologijska djela: sliku "Rimljanka s mandolinom" (svojedobno je, kao trivija, na Redditu bilo istraživanje po kojoj slici je prepoznata koja zemlja, ispalo je da je Hrvatska upravo po ovoj), te "Portret Stjepka Ljuboja Lopasića", koji je do nedavno bilo vlasništvo obitelji portretiranog. Izložba pruža, navode, dalje kustosice, "priliku

Rendgenogram Karasova autoportreta (lijevo) i slike "Majka izlaže Mojsija na obalu rijeke Nil" (dolje). Inače, fotografskom tehnikom infracrvene reflektografije (ICR) kroz slikane slojeve omogućen je uvid ispod površinskih slojeva boje

Na sliku Mojsija Karas je naknadno dodavao raslinje, mijenjao je položaj likova, a okvirom je prekrivio krajolik

da se na jednom mjestu sagledaju i zagonetni odjeci Karasove najpopularnije kompozicije 'Vila nadahnjuje jednog barda junačkim narodnim pjesmama', a čija se reprodukcija i danas nalazi na svečanom zastoru Hrvatskog narodnog kazališta. Prema slici je 1864. godine, šest godina nakon Karasove smrti, na Stojsićevu narudžbu u Beču, izrađena kopija. Originalnu sliku Stojsić je darovao Akademiji, no danas je ona izgubljena."

Izgubljeni opus

Vjekoslav Karas poznat je, dakle, kao prvi ilirski slikar i prvi hrvatski školovani slikar. Zahvaljujući mecenama Karas je slikarstvo učio u Firenzi i Rimu u ateljeima poznatih talijanskih slikara, u muzejima, galerijama i na Akademiji.

Inženjerijski pukovnik Franjo Koss od Kossena otkrio je Karasov talent kad je ovaj imao sedamnaest godina i osnovao tutorstvo koje se brinulo o prikupljanju novca za slikarsko školovanje. Kako se može pronaći u katalogu uz izložbu, u Danici je 30. lipnja 1838. godine objavljen Kossenov potanki opis otkrića Karasova slikarskog talenta. Prikupljena su sredstva dovoljna za tri godine studija u Italiji, a osnovano je i tutorstvo koje se brinulo o prikupljanju potpore i praćenju uspjeha mladoga Karasa tijekom školovanja.

Potom je boravio i u Trstu kod barunice Saenger te se pretpostavlja da je slika "Djevojka s ružom" portret baruničine petnaestogodišnje kćeri. Slikao je neko vrijeme i u Bosni, no to je sve izgubljeno. Pedesetih godina 19. stoljeća Karas slika scene iz našeg pučkog života i prošlosti po narudžbi brojne građanske portrete.

Na poziv biskupa Josipa Jurja Strossmayera, Karas krajem 1856. boravi u Đakovu, no nakon pokušaja samoubojstva sredinom 1857. vraća se u Karlovac gdje je skončao život utopivši se u nabujaloj rijeci Korani 5. srpnja 1858. godine.

Anka Bulat-Simić u monografiji posvećenoj Karasu navela je (više od) 66 nestalih slika, a u popis sačuvanih radova uvrstila je 32 slike, od kojih za njih četrnaest, dakle, i danas vrijedi atribucija Vjekoslavu Karasu.

Izložba je nastala u suradnji Hrvatskog povijesnog muzeja, Tifološkog muzeja, Zbirke Kovačić – Mihoćinec iz Zagreba, Župnog ureda Vivodine i privatnih kolekcionara, Gradski muzej Karlovac. □